

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Kümne aasta möödudes Pekingi konverentsist: edusammude hindamine meeste ning naiste võrdõiguslikkuse edendamisel Euroopas ja arengumaades”

(2005/C 221/11)

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee otsustas 16. detsembril 2004. aastal vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 töötada välja arvamuse järgneval teemal: “Kümne aasta möödudes Pekingi konverentsist: edusammude hindamine meeste ning naiste võrdõiguslikkuse edendamisel Euroopas ja arengumaades”.

Välissuhete sektiioon, kelle ülesandeks oli valmistada komiteele ette asjakohased materjalid, võttis arvamuse vastu 12. jaanuaril 2005. Raportöör oli **pr Florio**.

Komitee võttis oma 414. plenaaristungil 9.-10. veebruaril 2005. aastal (9. veebruari koosolekul) 135 poolt-, 1 vastu- ning 6 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 ÜRO naiste õiguste komisjon kavatseb oma 49. istungil 28.02.–11.03.2005 anda hinnangu neljandal naiste maailmakonverentsil (Peking, 1995) vastuvõetud tegevuskavale ja Pekingi deklaratsioonile ning ÜRO Peaassamblee 23. erakorralise istungi “Naised 2000 — sooline võrdõiguslikkus, areng ja rahu 21. sajandil” (New York, 2000) lõppdokumentidele, millele järgnes soolise võrdõiguslikkuse edusammude ja probleemide hindamine.

1.2 Nimetatud erakorralisel istungil võttis peaassamblee vastu resolutsiooni Pekingi deklaratsiooni ja tegevuskava rakendamiseks ning poliitilise avalduse, mille kohaselt liikmesriigid kohustuvad kõigi asjaosalistega kokku saama kümne aasta pärast, et hinnata edusamme ning kooskõlastada uusi tegevusi.

1.3 Vastavalt ÜRO naiste õiguste komisjoni mitmeaastasele programmile käsitletakse 49. istungil tegevuskavas nimetatud kaheteistkümne valdkonna edusamme, määratletakse naiskõsimate edendamise päevakajalised väljakutsed ja uued strateegiad, mille eesmärk on naiste ja tüdrukute “vastutuse suurendamine” (*Empowerment*). Nimetatud põhjusel ning dialoogi edendamiseks on istung avatud liikmesriikide esinduste, kodanikuühiskonna ja rahvusvaheliste organisatsioonide võimalikult ulatuslikuks osavõtuks.

1.4 ÜRO sekkumine on soolise võrdõiguslikkuse küsimuses rahvusvahelisel tasandil olulise tähtsusega: **1975. aastal** toimus **Mexikos** esimene naiste maailmakonverents, millel kuulutati

välja naiste kümnend. **Kopenhaagenis 1980. aastal** peetud teisel naiste maailmakonverentsil (viie aasta möödudes naiste kümnendi algusest) allkirjastasid esimesed valitsused (57) 1979. aastal vastuvõetud naiste diskrimineerimise kõigi vormide keelustamise konventsiooni (CEDAW), mis on oluline teetähis konarlikul teel soolise võrdõiguslikkuse poole. Kolmandal naiste maailmakonverentsil **1985. aastal Nairobis** võeti vastu tegevuskava naiste tulevikustrateegiate arendamiseks, millega liikmesriikide valitsused ja rahvusvahelised organisatsioonid määratlevad võrdõiguslikkuse kui eesmärgi.

1.5 Järgmine samm naiste eriliste vajaduste ja naise rolli tunnustamisel on ÜRO Julgeolekunõukogu **resolutsioon 1325 (2000)** pealkirjaga “Naised, rahu ja julgeolek”. Kõnealuses dokumendis tunnistatakse, et naised on erineval viisil ohustatud relvastatud konfliktidest ning taas rõhutatakse, et nende roll peab kasvama otsuste tegemisel konfliktide ärahoidmiseks ja kõrvaldamiseks. Üldiselt on naiste olukorra parandamine nüüdseks rohkem kui kümme aastat olnud kõigi suurte ÜRO rahastatud rahvusvaheliste konverentside ja tippkohtumiste lõppjärelduste (¹) osaks.

1.6 Järgmine oluline samm oli ÜRO millenniumi tippkohtumine 2000. aasta septembris, mil liikmesriigid kooskõlastasid kaheksa selget ja mõõdetavat eesmärki vaesuse, näljahäda, haiguste ning keskkonna reostamise vastu võitlemiseks kuni aastani 2015 (millenniumi arengueesmärgid). Millenniumi avaldus lähtub ka vajadusest järjestada ühtse prioriteetide

(¹) Konverents “Keskkond ja areng” Rio de Janeiro 1992. a; ÜRO inimõiguste maailmakonverents Viinis 1993. a; ÜRO Peaassamblee erakorraline istung teemal HIV/AIDS New Yorgis 2001. a; rahvusvaheline konverents “Rahvastik ja areng” Kairos 1994. a; maailma tippkohtumine sotsiaalse arengu teemal Kopenhaagenis 1995. a; maailmakonverents rassismi, rassilise diskrimineerimise, välimaaalaste vaenulikkuse ja sellega kaasneva sallimatuse vastu Durbanis 2001. a; rahvusvaheline säästva arengu konverents Monterrey's 2002. a; teine maailmakonverents vananemise teemal Madridis 2002. a; säästva arengu tippkohtumine Johannesburgis 2002. a ning infoühiskonna tippkohtumine Genfis 2003. a ja Tunis 2005. a.

pingerea raames rahvusvaheliste konverentside ja tippkohtumiste eelnevate aastakümnete jooksul esitatud eesmärgid. Kolmas eesmärk puudutab soolist võrdõiguslikkust ning naiste "vastutuse suurendamist" (*Empowerment*) ning on tihedalt seotud hariduse ja kutseõppega, viies eesmärk aga käsitleb seksuaalse tervise küsimust. Soolised küsimused on kõiki kaheksat eesmärki läbiv teema.

2. Üldised märkused

2.1 Kuigi ÜRO rahvusvaheline süsteem lõi olulise õigusliku raamistiku soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks, ilmnevad siiski teatud lahknevused kirjalike avalduste ja põhimõtete praktilise rakendamise vahel riikides ning nende kaubandus- ja arengupoliitikas. Naiste kodaniku-, majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste õiguste täielik ellu rakendamine on tegelikult sageli ohustatud makromajanduslikest põhimõtetest ning neoliberaalistlikest kaubanduskokkulepetest, mis ei arvesta soolisi küsimusi.

2.2 Lisaks on selge, et keeruline rahvusvaheline olukord ei paku soodsat pinnast naisküsimuste edendamiseks. On olemas oht, et eelnevatel aastatel saavutatud eesmärgid võidakse hoopis õhnestada.

2.3 Praegused konfliktid nõrgendavad ja raskendavad naiste rolli ja elutingimusi.

2.4 Kodune vägivald on ikka veel ülemaailmselt sageli esinev fenomen, millest on ohustatud kõik naised olenemata vanuserühmast, elanikkonnakihi ja usulisest kuuluvusest.

2.5 Seetõttu on tuleb soolist võrdõiguslikkust ja naiste õiguste kaitset tunnustada kui ülimalt eesmärki ja vahendit tasakaalustatud arengu saavutamiseks, õiglase heaolu jaotuse tagamiseks jätkusuutliku arengu huvides ja sotsiaalselt ebasoodsates tingimustes olevate elanikkonnarühmade kaitsesüsteemide tugevdamiseks.

3. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee roll

3.1 On olulise tähtsusega, et EMSK annab panuse dokumendiga Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse küsimustes saavutatud edusammude hindamisel.

3.2 Samas viidatakse sellele, et komitee on alati suure tähelepanuga jälginud naiste olukorra parandamist ühiskonnas, olgu siis arvukate arvamuste või erinevate algatuste toetamise näol. Seoses 1995. aastal Pekingis peetud neljanda naiste maailmakonverentsi ja selle järelkohtumisega (Peking +5) töötas komitee välja kaks arvamust (EXT/131 ja REX/033), milles

muuhulgas viidatakse komitee delegatsiooni osavõtu tähtsusele ÜRO tegevuses.

3.3 Lähtudes koostööst ELi institutsioonidega, eelkõige nõukogu, parlamendi ja komisjoniga, on komiteel oluline osa Euroopa Liidu väga arvukate algatuste järelevalves soolise võrdõiguslikkuse tagamisel, mis pidi viimastel aastatel aitama leida vasteid ja lahendusi Pekingis esile kerkinud väljakutsetele ja takistustele.

3.4 Lähtuvalt edusammude ja tagasilööride hindamisest, mis ilmnesid alates neljandast naiste maailmakonverentsist kuni tänase päevani, annab komitee olulise panuse selleks, et soolise võrdõiguslikkuse küsimused saaks üha olulisemaks ühenduse poliitika ja Euroopa ühiskonna osaks.

3.5 Kui lähtuda arusaamast, et Euroopa Liit peab rahvusvahelisel tasemel etendama peamist rolli ning sellega seonduvalt võtma endale suure vastutuse, peab kõnealusest dokumendist nähtuma ELi võimalik panus elutingimuste parandamisse ning ülemaailmsesse naisküsimuste edendamisse arenduskoostöö ja kaubanduse alaste meetmete abil.

4. Euroopa Liit

4.1 Euroopa Liit kodifitseeris soolise võrdõiguslikkuse küsimuse, mis oli juba EÜ asutamislepingu osa, Amsterdamis lepingus, millega kinnitati "kahetahuline lähenemine" — ühelt poolt järgida soolise võrdõiguslikkuse tagamist kõigi ühenduse poliitikate raames ning teiselt poolt samaaegselt rakendada erimeetmeid naiste olukorra parandamiseks. Juba alates 1994. aastast oli kõnealune küsimus ühenduse poliitika osa majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse raames ning struktuurifondide esmane eesmärk.

4.2 EL kasutab integreeritud lähenemist, mille puhul eristatakse õigus- ja finantsinstrumente ning rakendatakse avatud kooskõlastusmeetodit sotsiaalpoliitika valdkonnas. Kõige uuemad ELi asjaomased meetmed on meeste ja naiste võrdõiguslikkuse raamstrateegia (2001-2005) koos iga-aastaste tööprogrammidega ning "soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine" struktuurifondide raames.

4.3 Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse raamstrateegia (2001-2005) abil kooskõlastatakse tegevused ja programmid, mida varem arendati valdkonnasiseselt. Seejuures rakendatakse Amsterdamis lepingus kinnitatud "kahetahulist lähenemist", et parandada koherentsust, töötades välja usaldusväärsed näitajad ja luues süsteemi seireks, hindamiseks ning saavutatud tulemuste tõhusamaks levitamiseks.

4.4 Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse strateegias nimetatakse viis üksteisega põimunud tegevusvaldkonda/eesmärki: majanduselu (seoses tööhõivestrategia, struktuurifondide ning soolise võrdõiguslikkuse rakendamisega kõigis ühenduse poliitikates, mis mõjutavad naise positsiooni majanduselusel); osalemine ja esindatus (seoses otsustusprotsessidega); kodanike õigused (seoses igapäevaelu ja sotsiaalkaitsesüsteemide praeguste erinevustega); sotsiaalsed õigused (seoses inimõiguste ja põhivabadustega, arvestades eriti vägivalda ja inimkaubandust seksuaalse ärakasutamise eesmärgil); soorollide ja stereotüüpide muutumine (seoses kultuuri ja massimeediaga).

4.5 Ühenduse meetmeid soolise võrdõiguslikkuse tagamiseks tugedatakse ka struktuurifondide abiga. Struktuurifondide määruse sätestes aastateks 2000–2006, millele eelnes põhjalik eeltöö ning võrdsete võimaluste edendamise meetmete ja sellega kaasnevate nõrkade külgede kriitiline analüüs, rakendati Amsterdami lepinguga ettenähtud kahetahulist lähenemisviisi. Lisaks sellele on struktuurifondidel, eelkõige Euroopa Sotsiaalfondil (ESF), olulisim osa Euroopa tööhõivestrategias; 2003. aasta juulis vastuvõetud tööhõivepoliitika suunistes määratletakse soolist võrdõiguslikkust kui on kõiki eesmarke läbivat teemat ja seda käsitletakse ka vastava suunise raames.

4.6 ESF-i raames on märgatavat edu saavutatud eelkõige meetmetega tööhõivepoliitika ja koolituse valdkonnas. Jõupingutused keskenduvad eriti naiste tööturule pääsu parandamisele, naiste tööturul osalemisele, nende positsioonile tööturul (tegevusliin E) ning võimalusele ühitada töö- ja perekonnavelu. Selles osas on olemas palju vastavasisulisi positiivseid näiteid. Sellega seoses võttis ESF üle Euroopa Liidu Ülemkogu kohtumisel Lissabonis 2000. aastal vastuvõetud kvantitatiivse eesmärgi, mille abil tõstetakse naiste tööhõivet 51 %-lt (2000) 60 %-le; ja vastavalt 2002. aastal Barcelonas toimunud Euroopa Ülemkogu seatud eesmärgile tagatakse kuni aastani 2010 lasteaia kohad 90 % lastele vanuses alates 3 aastast kuni kooliminekuni ning vähemalt 33 % alla kolme-aastastele lastele.

4.7 Siiski tundub, et meetmed töökvaliteedi ja karjäärivõimaluste parandamiseks, naiste ettevõtlustegevuse toetamiseks, sooliste palgaerinevuste vähendamiseks ja naiste osakaalu suurendamiseks uutes tehnoloogiavaldkondades on ikka veel ebaühtlased. Töö- ja perekonnavelu ühitamise valdkonnas on palju algatusi lapsehooldusteenuste osas, kuid väga vähe vanemate inimeste ning ülalpeetavate pereliikmete hoolduseks.

4.8 Teised fondid seevastu ei pööra sooliste küsimustele erilist tähelepanu, see kehtib eriti põllumajanduse ja kalanduse suhtes, st valdkondades, kus naiste osa on traditsiooniliselt väike, kuigi nad annavad olulise panuse nimetatud sektorite arengusse. Kõnealustes sektorites valitseb ikka veel suur ebavõrdsus ning naiste panust ühiskonna heaks ei väärtustata piisavalt, eriti keskkonnakaitse edendamise osas.

4.9 Erinevad algatused ja spetsiaalsed rahastamise programmid toetavad ühenduse meetmeid. Siinhulgas mainitakse näiteks ühenduse tööhõivemeedet NOW; programmi STOP koostöö edendamiseks naiste- ja tüdrukutega kauplemise vastase võitluses; programmi DAPHNE teabevahetuse parandamiseks ja vägivaldaohvrite kaitseks, "Woman and Science" (raamprogramm teadus- ja arendustegevuseks) uute tehnoloogiate valdkonnas. Lisaks on meeste ja naiste võrdõiguslikkuse raamstrateegia eesmärk soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine erinevatele ühenduse algatustele nagu EQUAL, INTERREG, URBAN, LEADER ning algatustele kultuurivaldkonnas nagu LEONARDO, SOKRATES, YOUTH, CULTURE jne.

4.10 Komisjoni aruanne meeste ja naiste võrdõiguslikkusest (KOM(2004) 115 lõplik) kirjeldab Euroopa Liidu olemasolevat täiustatud seadusandlust⁽¹⁾, mida tugedatakse veelgi pretsedendiõiguse abil. Väljatöötamisel on ka ühtne direktiiv meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdõiguslikkuse elluviimiseks tööhõive valdkonnas, mis hõlmab ja korraldab kõnealuse valdkonna olemasolevaid õigussätteid.

4.11 Ka nõukogu (töö- ja sotsiaalvaldkond) toetas oma viimasel Hollandi eesistumisajal toimunud istungil kõnealust ettepanekut. Nõukogu nimetas sugude võrdse kohtlemise ühtse direktiivi prioriteetsed valdkonnad: võrdne tasustamine, võrdsed võimalused juurdepääsul tööturule, võrdne kohtlemine sotsiaalkaitsesüsteemides, väljaõppes ja karjäärivõimalustes ning soolise diskrimineerimise tõendamiskoormuse puhul.

⁽¹⁾ Direktiivid soolise võrdõiguslikkuse kohta järgmistes valdkondades: tasustamine (75/117/EMÜ), juurdepääs tööturule ja kutseõppele, edutamine ning tööttingimused (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/73/EÜ, millega muudetakse direktiivi 76/207/EMÜ); sotsiaalne kindlustatus (79/7/EMÜ) ja sotsiaalkindlustuse tööalased süsteemid (86/378/EMÜ); füüsilisest isikust ettevõtjate tegevus (86/613/EMÜ); ning direktiivid, mis käsitlevad rasedate ja rinnaga toitvate töötajate ohutust ja tervisekaitset töökohas (92/85/EMÜ), tööajakorraldust (93/104/EÜ), vanemapuhkust (96/34/EÜ), soolise diskrimineerimise tõendamiskoormust (97/80/EÜ) ning osalise tööajaga tööd (97/81/EÜ).

4.12 Ka EMSK arutles (vt vastavat arvamust ⁽¹⁾) direktiivi ettepanekut meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte elluviimise kohta, mis puutub kaupadele ja teenustele juurdepääsu ja nendega varustatusse (2003/0265 (CNS)), ning leidis mõningaid olulisi puudusi, mis on vaja kõrvaldada järgnevatel aastatel.

4.13 Samuti on viimastel aastatel pärast Pekingi tegevuskava vastuvõtmist ning Euroopa Ülemkogu Lissaboni tippkohtumist suurenenud vastavasisuline statistika (ka uute näitajate määramise tõttu, näiteks otsustusprotsessid, tööturg ja kodune vägi-vald), mis võimaldab probleemide päevakajalist analüüsi ning rakendatud meetmete tulemuste kontrolli. Kuigi palju tööd erinevate sektorite tõhusaks kontrolliks on veel ees, on statistika valdkonnas märgata selgeid edusamme. Saavutatud edusammude täpset ulatust on võimalik mõõta ainult praeguste protsesside ja tendentside kvantitatiivse ning kvalitatiivse analüüsi-ga.

4.14 Seevastu puudub ikka veel piisavalt andmeid (nii Euroopa kui ka liikmesriikide tasandil) soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise mõjudest eelarvemenetlusele. Sooliste küsimuste kaasamisel eelarve planeerimise igasse etappi lähtutakse sellest, et haldusaparaadi vastavasisulised otsused ei ole neutraalsed, vaid neil on erinev mõju meestele ja naistele. Sellega seoses on sooline võrdõiguslikkus vahend erinevate poliitikate mõju ning meestele ja naistele suunatud rahandus- ja maksupoliitika meetmete hindamiseks.

4.15 Hoolimata ühenduse meetmete tõhustamisest naisküsimuste edendamiseks on püüeldavate eesmärkideni jõudmiseks vajalikud täiendavad toetusmeetmed ja ulatuslikud jõupingutused liikmesriikide poolel, kes peavad tagama kõnealuste meetmete võtmise.

4.16 Kuigi naiste töötus on Euroopas langenud 55,6 protsendile, on Euroopa Ülemkogu poolt Lissabonis püstitatud eesmärgi saavutamiseni paljudes riikides veel pikk tee. Naised kuuluvad sotsiaalselt nõrgimate töötajate kategooriasse, mida iseloomustavad ebakindlad töötingimused ning nad jäävad sageli kõrvale sotsiaalkaitseüsteemide mõjualast. Paljudes riikides diskrimineeritakse naisi (järjest suureneva) sugudevahelise palkade erinevusega ning vertikaalne ja horisontaalne sooline eraldamine on ikka veel kurb tõsiasi. Nagu juba märgitud, tegelevad töö- ja perekonnaelu ühitamist soodustavad meetmed ainult lastehoiuteenustega, kusjuures peaaegu ei eksisteeri meetmeid teiste hooldust vajavate perekonnaliikmete

jaoks. Lisaks on tänaseks ainult vähesed liikmesriigid võtnud meetmeid töötavate isade lapsehoolduspuhkuse toetamiseks.

4.17 Ka otsustusprotsesside valdkonnast nähtuvad suured erinevused: mõelgem kas või sellele, et Euroopa Komisjoni volinike täiskogu koosneb 22 mehest ja 7 naisest (st ainult 24 % naisi) ning Euroopa Parlamendi koosseisu kuulub 510 meest ja 222 naist (st ainult 30 % naisi). Liikmesriikide tasand ei anna soodsamaid tulemusi, keskmiselt on naiste osakaal rahvuslikes parlamentides alla 25 % ning valitsustes veidi üle 20 % ⁽²⁾. EMSKs on naised alaesindatud sugupool (317 liikmest on vaid 79 naised, st ainult 25 % naisi).

5. Euroopa Liit ja kolmandad riigid: sooline võrdõiguslikkus kui rahvusvahelise koostöö ja kaubanduse läbiv eesmärk

5.1 Soolise võrdõiguslikkuse küsimustest on nüüdseks saanud Euroopa Liidu arengukoostöö meetmete täieõiguslik koostisosa: komisjoni teatis (KOM(1995) 423 (lõplik), 18.09.1995), millele järgnes nõukogu 20. detsembri 1995. aasta otsus sooliste küsimuste arvestamiseks arengukoostöös, moodustavad aluse nõukogu esmase määruse jõustumiseks (EÜ 2836/98, 22.12.1998), mida pikendati aastateks 2004–2006. Uues määruses (EÜ 806/2004) rõhutatakse järgmisi eesmärke: soolise võrdõiguslikkuse edendamine ja erimeetmete võtmine võrdsete võimaluste toetamiseks kui panus ülemaailmsesse võitlusse vaesuse vastu. Oluline on anda naistele võimalus kasutada ja mõjutada vahendeid ning teenuseid, eriti haridusvaldkonnas, ja võtta osa poliitilisest otsustusprotsessist. Toonitatakse ka avalike ja eraalgatuslike tegevuste toetamist, mille eesmärgiks on sooline võrdõiguslikkus.

5.2 Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse tegevuskava aastateks 2001–2006 on ühenduse arengukoostöö ⁽³⁾ läbiv ülesanne, mille eesmärk on anda panus kindlaks määratud eesmärkide ja igapäevaelu vaheliste lahknevuste vähendamisse, mida püütakse saavutada kindla strateegia ja järgnevate prioriteetsete valdkondade nimetamisega: makromajanduspoliitika vaesusevastase võitluse ning tervishoiu- ja haridusvaldkonna sotsiaalse arengu programmide toetamine; asutuste suutlikkuse suurendamine ning heade valitsemistavade järgimine halduses ja poliitikas; kaubandus ja areng; piirkondlik koostöö ja integratsioon; soolise võrdõiguslikkuse küsimuste süstemaatiline kaasamine piirkondliku ja siseriikliku tasandi projektidesse ning programmidesse ning vajalike vahendite ja vastava koolituse tagamine meeste ja naiste võrdõiguslikkuse valdkonnas Euroopa Komisjoni personalile.

⁽²⁾ Euroopa Komisjoni tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektoraadi andmed 29.09.2004. aasta seisuga.

⁽³⁾ KOM(2001) 295 (lõplik).

⁽¹⁾ ELT C 241, 28.9.2004.

5.3 Programmdokumendis kinnitatakse arengukoostöö (2005–2006) soolise võrdõiguslikkuse edendamise järgmised prioriteetsed valdkonnad: noorukite positiivse käitumise toetamine võitluses vägivallaga naiste ja tüdrukute vastu ning partnerriikide asjaomaste poolte metoodiline toetamine.

5.4 Euroopa Komisjon toetab meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise projekte ja kavasid kahepoolse ja piirkondliku koostöö raames Lääne-Balkani, Ida-Euroopa, Kesk-Aasia, AKV (Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkond) ja Ladina-Ameerika riikidega. Teiste projektide edasisel rahastamisel lähtutakse vastavast temaatikast ja mitte geograafilistest aspektidest.

5.5 23. juunil 2000. aastal allkirjastatud Cotonou leping AKV riikidega on oluline pöördepunkt Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahelistes suhetes. Poliitika, kaubanduse ja arengu omavahelisi seoseid peegeldava lepinguga sätestatakse arengustrateegiates mitteriiklike osalejate ning kodanikuühiskonna ulatuslikku osalemist toetades sotsiaalne mõõde. Meeste ja naiste võrdõiguslikkus on lepingu üks läbivaid küsimusi, mida peab järjekindlalt arvesse võtma (artiklid 8 ja 31). Komitee tõdeb suure heameelega, et lepingus on kinnitatud mitteriiklike osalejate kaaslus riiklike strateegiadokumentide erinevatel planeerimisetappidel ning soovib erilist tähelepanu pühendada naisühenduste kaasamisele.

Lisaks sellele tehakse lepinguga komiteele selgesõnaliseks ülesandeks konsulteerida majanduslike ja sotsiaalsete huvirühmadega, talle määratakse esmajärgulise vahendaja roll.

5.6 Naiste ulatuslik kaasamine ning aktiivne osalemine arengupoliitilistes meetmetes on keeruline ja pikaleveniv protsess. Siiski on komitee arvamusel, et kõigi Euroopa institutsioonide osalus kõnealuses küsimuses ei tohi kahaneda, selleks et muuta esialgsed paberil väljendatud avaldused konkreetseteks meetmeteks.

5.7 Sellest aspektist lähtudes on oluline, et ühenduse meetmed majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse valdkonnas kujunevad ekspordiar tikliks terve maailma jaoks ning et EL kohustub kõnealuseid põhimõtteid toetama ja rakendama rahvusvahelisel tasandil kasutades suhteid kolmandate riikidega.

5.8 Kasulik lähenemine on eritingimuste sätestamine kaubandus- ja koostöölepingutes ning erimeetmete rakendamine riikidele, kus tunnustatakse naiste õigusi.

5.9 Kuigi kaubanduse liberaliseerimine on edendanud naiste tööhõivet arengumaades, kuuluvad naised sageli tööjõu hulka,

kel on ebakindlad töötingimused, madalam kvalifikatsioon ja töötasu ning neile ei laiene sotsiaalkaitsesüsteemi hüved. Lisaks on kaubanduse liberaliseerimine sageli seotud struktuurimeetmetega, mida soovitavad või määravad rahvusvahelised organisatsioonid. Juhul kui vastavad sotsiaalkaitsesüsteemid ei pehmenda kõnealuseid meetmeid, kujunevad need rakseks koormaks sotsiaalselt ebasoodsates tingimustes olevatele elanikkonnarühmadele, millest naised moodustavad sageli suure osa.

5.10 Hoolimata sellest pööratakse kõnealuste meetmete raames, eriti kaubanduse valdkonnas, endiselt vähe tähelepanu soolistele küsimustele. Pidades silmas, et nimetatud meetmed ei jäta oma mõju avaldamata ning sageli kaasnevad nendega isegi negatiivsed mõjud eelkõige naistele, ning et riigi majanduslik areng ei saa jätta hooletusse selle sotsiaalselt arengut, oleks esiteks mõttekas kõnealused meetmed välja töötada soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet järgides, ning teiseks kehtestada seiresüsteemid nii makro- kui mikromajanduslikul tasandil.

6. Lõppjäreldused ja ettepanekud

Senine Euroopa institutsioonide tõhus koostöö on viinud oluliste tulemusteni järgmistes valdkondades: naisküsimuste edendamine, naistele suunatud spetsiifilised tööhõivepoliitilised programmid ja projektid, naiste õiguste ellu rakendamine ja elutingimuste parandamine. EMSK leiab, et paljusid valdkondi tuleb edasi arendada:

- Naissoost esindajate kaasamine otsustusprotsessidesse ja naiste osalus nii Euroopa institutsioonides kui ka liikmesriikide rahvuslikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil on endiselt nõrk. Naiste kaasamist ja esindatust tuleks suurendada, sellega seoses tuleks kaaluda kvoodisüsteemi kehtestamist;
- koolitusmeetmete rakendamine soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks nii ELi institutsioonides kui ka liikmesriikides, millesse kaasatakse võimuorganid ning programmide ja projektide läbiviijad;
- vajalikud on sooküsimuste hinnangud ja uurimused ning statistikad ja erinäitajad, et määratleda probleemid ning parandada sekkumismetmeid ning -strateegiaid. Jätkuvalt on vaja koguda üksikasjalikke andmeid ja määratleda uued näitajad;
- hinnata ettenähtud vahendeid kõigis naisküsimuste toetamise ELi ja liikmesriikide fondides ja rahastamisvahendites, võttes arvesse soolise võrdõiguslikkuse toetamist;

- olulisim põhitingimus on naistele võrdsete tingimustega juurdepääsu tagamine haridusele ja kutseõppele vastavalt millenniumi tippkohtumise arengueesmärgile 3;
- struktuurifondide puhul tuleb välja töötada naistele suunatud meetmed põllumajanduse (EAGGF) ja kalanduse (FIFG) valdkondades ning siduda keskkonnakaitse kui valdkonnaga, kus ühenduse vastavasisulised meetmed on eriti tagasihoidlikult esindatud;
- anda uusi toukeid meetmetele naisettevõtlike toetamiseks ja naiste osakaalu suurendamiseks uute tehnoloogiate valdkonnas;
- tuleb tugevdada koolitusmeetmeid teadmistepõhise ühiskonna raames, et sellest ei saaks järjekordset diskrimineerimise valdkonda naistele, kes tegelikkuses võiks anda suure panuse Lissaboni strateegia eesmärkide saavutamisse;
- sihikindlate meetmetega peab jätkuvalt võitlema vertikaalse ja horisontaalse soolise eraldamise vastu tööturul ning kõrvaldama kõik tõkked, mis takistavad meeste ja naiste võrdõiguslikku kohtlemist. Liikmesriikidel tuleb sotsiaalpartnerite nõusolekul välja töötada spetsiifilised ja mõõdetavad eesmärgid. Eriti tasustamise diskrimineerimist arvesse võttes peavad liikmesriigid kohaldama mitmetasandilist lähenemist vastavalt nõukogu otsusele liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta ⁽¹⁾, mis käsitlevad haridust ja kutseõpet, töökohtade liigitust, palgasüsteeme ning kultuurilisi stereotüüpe kui kõnealuse teemaderingi olulisemaid aspekte;
- arvestades rahvastiku vananemist tuleb töö- ja perekonnaelu ühitamise meetmete puhul rohkem tähelepanu pöörata vanemate perekonnaliikmete hooldamisele piiramata lastehoiuteenuste valdkonda;
- et edendada meeste ja naiste võrdseid võimalusi, on tarvis toetada ja arendada investeeringud avalikesse teenustesse, eriti kooli- ja kõrgkoolihariduse ning tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas;
- vaja on tõhustada naistele suunatud liikmesriikide meetmeid sisserände, integratsiooni ja varjupaigapoliitika valdkonnas ning meetmeid naistele, kes kodumaal langesid relvastatud konfliktide, diskrimineerimise ja vägivalda ohvriks;
- võidelda naiste ja lastega kauplemise vastu;
- suurendada ühiskonna osalust üldiselt ja eriti naiste rolli kaubandus- ning arengupoliitikas, naiste huvirühmad tuleb täiel määral kaasata arengupoliitika kujundamisse ja riiklike strateegiadokumentide väljatöötamisse, esmajoones rakendada rohkem vahendeid naiskõnemuste edendamiseks, et jätkuvalt tugevdada naiste rolli majanduslikul ja ühiskondlikul tasandil;
- teostada järelvalvet kaubanduskokkulepete ja arengupoliitiliste meetmete mõjude üle ka mikromajanduslikul tasandil. Tuleb ette näha konkreetsed analüüsid mõjudest sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevate elanikkonnarühmade elutingimustele võttes arvesse soolisi erinevusi;
- komisjon ja selle delegatsioonid peaksid kaasa aitama inimõiguste austamisele, sh ka naiste õiguste austamisele nende rikkumise korral;
- anda delegatsioonidele eriline vastutus soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise edendamisel;
- Euroopa Liit peab mõjutama üha rohkem riike ratifitseerima ja rakendama kõiki rahvusvahelisi lepinguid, mil on positiivne mõju naiste rollile. Eelkõige on tegemist naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni ning selle lisaprotokolliga. See peaks kaasa aitama mõningate allakirjutanud riikide poolt väljendatud reservatsioonide tagasivõtmisele.

Komitee võtab endale kohustuse põhjalikult tutvuda naiste olukorraga uutes liikmesriikides.

Lisaks oleks mõttekas, kui komitee vastavalt oma olemusele, ülesannetele kodanikuühiskonna ees, eesmärkidele ning kogemustele võrdõiguslikkuse küsimuste jälgimisel osaleb esindusega Euroopa Komisjoni delegatsiooni koosseisus ÜRO naiste õiguste komisjoni 49. istungil.

Brüssel, 9. veebruar 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, 22.7.2003 (ELT L 197, 5.8.2003, lk 13).